

Nr 66

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa markförvärv för försvaret; given Stockholms slott den 16 februari 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven af Geijerstam

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa markförvärv under försvarets fastighetsfond. För markförvärv begäres för nästa budgetår under försvarets fastighetsfond sammanlagt 9,5 miljoner kronor, varav 8,0 miljoner kronor under kasernbyggnaders delfond och 1,5 miljon kronor under befästningars delfond.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1962.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANS-SON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och såvitt avser punkten 1 jämväl med chefen för jordbruksdepartementet anmäler t. f. chefen för försvarsdepartementet, statsrådet af Geijerstam, fråga angående vissa markförvärv för försvaret och anför därvid följande.

För markförvärv under kasernbyggnaders och befästningars delfonder av försvarets fastighetsfond har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 beräkna investeringsanslag av 9 400 000 kr. respektive 1 500 000 kr. Angivna belopp har upptagits inom den för budgetåret 1962/63 beräknade utgiftsramen för det militära försvaret. Vid anmälan av dessa anslagsfrågor anförde departementschefen, att ytterligare utredningar var erforderliga innan slutlig ställning kunde tagas till vissa föreslagna markförvärv och att han hade för avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa ärenden.

Sedan utredningarna numera slutförts, upptager jag i det följande frågor om anslag till markförvärv för försvaret.

Medelsbehovet för nästa budgetår för de markförvärv som här anmäles uppgår till sammanlagt 9,5 miljoner kronor eller 1,4 miljon kronor mindre än vad som i årets statsverksproposition preliminärt beräknats för markförvärv för försvarsändamål.

Några detaljerade kostnadsberäkningar för de olika förvärven har jag icke angivit i det följande. Närmare upplysningar i fråga om kostnaderna torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Försvarets fastighetsfond **Kasernbyggnaders delfond**

[1] **Markförvärv för övningsfält m. m.** Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (bil. 6, punkt 204) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Markförvärv för övnings-

fält m. m. beräkna ett investeringsanslag av 9 400 000 kr. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Anordnande av övnings- och skjutfält i Älvdalen

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1961:123 angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m. har riksdagen beslutat, att ett skjutfält, avsett främst för artilleriskjutningar och vissa samövningar skall anordnas å och i anslutning till Älvdalens och Granådalens kronoparker i Kopparbergs län. Det nya skjutfältet avses skola omfatta en areal av omkring 54 000 hektar, varav cirka 51 000 hektar är i kronans ägo och förvaltas av domänstyrelsen och återstoden cirka 3 200 hektar utgöres av mark i enskild ägo. Kostnaderna för anordnandet av ifrågavarande fält har enligt förenämnda proposition 1961: 123 angivits till i runt tal 15 miljoner kronor. Av detta belopp hänför sig 4,5 miljoner kronor till förvärv av mark och byggnader i enskild ägo samt inlösen av visst fiske.

Kungl. Maj:t har den 2 juni 1961 inrättat en särskild delegation (Älvdalsdelegationen) för att handlägga vissa frågor, som sammanhänger med fältets anordnande. Delegationen skall bland annat förhandla om förvärv av mark i enskild ägo. Kungl. Maj:t har vidare föreskrivit, att delegationens verksamhet bör bedrivas med utgångspunkt i att fältet skall kunna användas för skjutverksamhet från och med den 1 oktober 1963, vid vilken tidpunkt fältet bör vara färdigställt i den omfattning delegationen med beaktande av militära önskemål och omständigheterna i övrigt finner möjlig och lämplig.

Fortifikationsförvaltningen anför (skr. ^{15/8} 1961), att det med hänsyn till vad sålunda föreskrivits om tiden för genomförandet av ifrågavarande markförvärv synes erforderligt, att beloppet 4,5 miljoner kronor, som enligt förenämnda proposition 1961:123 är behövt för överförande av den enskilda marken i kronans ägo, anvisas för budgetåret 1962/63.

Utvidgning av Hallands regementes skjutfält vid Nyårsåsen

I enlighet med beslut av 1958 års B-riksdag (jfr prop. 1958:110) har infanteriets kadett- och aspirantskolas verksamhet från och med den 1 januari 1962 förlagts till Halmstad, där skolan administrativt anknutits till Hallands regemente.

Fortifikationsförvaltningen (två skr. en ^{15/8} 1961 och en inkommen till försvarsdepartementet ^{5/2} 1962) hänvisar till att chefen för armén hemställt om åtgärder för utvidgning av Hallands regementes skjutfält vid Nyårsåsen med ett i anslutning till det nuvarande fältets norra gräns beläget område om cirka 60 hektar. Chefen för armén har därvid anfört följande.

Till infanteriets kadett- och officersaspirantskolor kommer att förläggas dels under cirka tre månader varje sommar utbildningen för reservoffi-

cerskurs I, dels ock vissa kurser för reservbefäl och värnplikligt befäl. I medeltal torde cirka 350 å 400 elever vara förlagda till skolorna under huvuddelen av året. Största delen av utbildningen är praktisk, fördelad på ett stort antal utbildningslinjer. Utöver nämnda skolor har Hallands regemente en egen utbildningskontingent på cirka 600 rekryter och i regel en repetitionsövningsomgång per år av bataljons storlek. För genomförande av utbildningen vid regementet och skolorna ställes stora krav på tillgång till skjutterräng. Utvidgning av skjutfältet vid Nyårsåsen är därför nödvändig, om godtagbar effektivitet i utbildningen skall ernås.

Efter verkställd utredning anför fortifikationsförvaltningen i huvudsak följande.

Det till förvärv föreslagna området utgör del av den i omedelbar anslutning till nuvarande skjutfältet belägna fastigheten Bolunda 2¹ i Holms socken. Arealen av denna fastighet jämte med densamma sambrukade fastigheten Älvasjö 3² utgör cirka 105 hektar. I utvidgningsområdet ingår cirka 59,3 hektar, varav cirka 20,3 hektar åker och betesmark, cirka 38,4 hektar skogsmark och cirka 0,6 hektar övrig mark. Vid av fortifikationsförvaltningen med markägaren förda förhandlingar har denne framställt önskemål om att ett i utvidgningsområdets östra del beläget åkerskifte om cirka 1,5 hektar icke skulle ingå i kronans förvärv med hänsyn till dess närbelägenhet till mangårdsbyggnaderna. Chefen för Hallands regemente har förklarat hinder häremot icke föreligga. Med frånräknande av detta åkerskifte uppgår utvidgningsområdets areal till cirka 57,85 hektar. Förhandlingarna har slutligt resulterat i att ämbetsverket under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal om förvärv för kronans räkning av sistnämnda område om cirka 57,85 hektar av fastigheten Bolunda 2¹ för en köpeskilling av 400 000 kr. Enligt det preliminära avtalet äger tillträde rum den 1 augusti 1962 men med rätt för regementet att redan från och med den 1 januari 1962 utan särskild ersättning utnyttja området såsom riskområde vid skjutningar. Fortifikationsförvaltningen finner med stöd av verkställda värderingar den avtalade köpeskillingen skälig och för kronan godtagbar. Avstycknings-, utrednings- och värderingskostnader m. m. i ärendet torde uppgå till i runt tal 20 000 kr. För förvärvets genomförande erfordras sålunda (400 000 + 20 000 =) 420 000 kr.

Utvidgning av Skånska luftvärnskårens kasern- och övningsområde

Kungl. Maj:t har den 4 november 1960 beslutit om anskaffning av materiel för luftvärnsrobotförband typ Hawk m. m. (jfr prop. 1961: 110, s. 203). Utbildning å luftvärnsroboten Hawk kommer att ordnas, bland annat, vid Skånska luftvärnskåren. Härför och för ökad bildningsverksamhet i övrigt vid kåren erfordras utvidgning av k övningsområde.

Fortifikationsförvaltningen (skr. $15/8$ och $11/12$ 1961 samt $7/2$ 1962) har hemställt om medelsanvisning för utvidgning av Skånska luftvärns-kårens övningsområde. Av handlingarna i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

Skånska luftvärnskårens övningsområde måste utökas dels på grund av att huvuddelen av Hawk-utbildningen bör förläggas till kåren, dels till följd av att kårens utbildningskontingent kommer att utökas. Enligt arméchefen måste härvid särskilt tillses att tillräckligt utrymme erhålles för automatkanonutbildningen, vilken kommer att bedrivas i väsentligt ökad omfattning. Luftvärnskårens kasernområde måste enligt arméchefen också utvidgas med ett mindre område för att möjliggöra erforderlig ombyggnad av kårens tygverkstad. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för armén och inspektören för luftvärdet gjort undersökningar rörande de erforderliga markanskaffningarna. De önskade markförvärven omfattar enligt arméchefen tre områden, nämligen *dels* ett i anslutning till kårens nuvarande verkstadsområde beläget mindre område, nu utnyttjat såsom handelsträdgård, avsett att möjliggöra planerad utbyggnad av tygverkstaden, *dels* för automatkanonutbildningen den under domänstyrelsens förvaltning stående kronoegendomen Husie boställe, belägen omedelbart söder om nuvarande kasernområdet, *dels* ock för Hawk-utbildningen ett öster om bostället och söder om Kvarnby beläget område, benämnt Kvarnbyområdet.

Förstnämnda mindre område innehåller i areal cirka ett hektar.

Kronoegendomen Husie boställe omfattar cirka 71 hektar samt är i domänfonden redovisad med ett bokfört värde om 117 000 kr. Egendomen är utarrenderad. Domänstyrelsen har i skrivelse till fortifikationsförvaltningen den 11 november 1961 förklarat sig icke vilja motsätta sig ett förvaltningsmässigt överförande av egendomen till försvaret. Ämbetsverken är ense om att överflyttningen bör äga rum per den 14 september 1962. Uppgörelse måste träffas med jordbruksarrendatorn rörande hans förtida frånträde av arrendet och rörande inlösen av honom tillhöriga byggnader och anläggningar.

Kvarnbyområdet innehåller — sådant det preciserats i fortifikationsförvaltningens skrivelse den 11 december 1961 — i areal sammanlagt cirka 121 hektar. I detsamma ingår en ecklesiastik jordbruksfastighet, benämnd Kvarnby löneboställe, om cirka 47 hektar, tre enskilda personer tillhöriga jordbruksegendomar om ungefärligen respektive 17,6, 22,6 och 25 hektar, ett område om cirka 7,7 hektar av en Malmö stad tillhörig jordbruksfastighet samt tre mindre obebyggda områden om tillhoppa cirka 1,07 hektar. Den ecklesiastika egendomen, Malmö stads fastighet och en av jordbruksegendomarna i enskild ägo är utarrenderade och uppgörelse med arrendatorerna erfordras rörande förtida frånträde av arrendena. Beträffande två av nämnda jordbruksegendomar är byggnaderna så belägna, att de i

enlighet med ägarnas önskemål icke behöver ingå i kronans förvärv. Riksantikvarieämbetet har i yttrande förklarat sig ur antikvarisk synpunkt intet ha att erinra mot området utnyttjande för militärt ändamål under förutsättning att en jämlikt fornminneslagen skyddad gravhög icke skadas eller förändras. Med hänsyn till gravhögens läge har fortifikationsförvaltningen funnit risk härför icke föreligga.

För genomförande av ifrågavarande markförvärv m. m. bör enligt fortifikationsförvaltningen beräknas tillhopa 3 miljoner kronor.

Markförvärv för flygfältsarbeten m. m.

Flygförvaltningen (skr. ¹¹/₈ 1961) har gjort framställning om medel för markförvärv för flygvapnet samt därvid anfört bland annat följande.

Den fortsatta utbyggnaden av flygvapnets flygfält kommer att medföra behov av betydande markförvärv. Framst kommer härvid förvärv för anläggande av nya flygfält. Områden för spridd uppställning av flygplan kommer vidare att kräva tillgång till ett stort antal mindre och från varandra skilda markytor. Vissa av dessa områden samt mark för anslutande vägar torde komma att förvärfvas genom köp, medan rätten till andra torde komma att grundas på servitutsavtal (nyttjanderättsavtal). Om köp eller servitutsavtal skall tillämpas kan ej alltid avgöras på planeringsstadiet utan bestämmas från fall till fall vid förhandlingarna med markägarna. Flygförvaltningen har således ej nu kunnat avgöra i vilken utsträckning medel bort upptagas i staten för försvarets fastighetsfond, kasernbyggnaders delfond, posten Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden, utan har upptagit medelsbehovet företrädesvis under förevarande investeringsanslag. Skulle nyttjanderätts- och servitutsavtal träffas i större utsträckning, kommer medelsbehovet att i motsvarande mån förskjutas.

En alltjämt allvarlig fördröjning av aktuella markförvärv för flygfältsändamål föreligger, beroende dels på att tillgänglig personal är otillräcklig för erforderliga förberedande utredningar och för förhandlingar med markägarna, dels på att vissa förhandlingar visat sig särskilt arbets- och tidskrävande. I ett par fall har strävan att finna ett för gemensamt civilt och militärt bruk lämpat läge för ett flygfält samt förhandlingar om förutsättningarna för sådant samgående varit bidragande orsaker till förseningar. Dessa förhållanden har även medfört att förbrukningen av tilldelade anslag för markförvärv blivit avsevärt mindre än flygförvaltningen tidigare beräknat. De medel, som står till flygförvaltningens förfogande, beräknas, tillsammans med för budgetåret 1961/62 anvisade medel, medge anskaffning av i huvudsak de markförvärv som erfordras för plan enligt påbörjade flygfältsarbeten fram till och med budgetåret 1961/62. Till markförvärv för kommande flygfältsarbeten som skall påbörjas under budgetåren 1962/63 och 1963/64 erfordras härutöver medel. Behovet härav beräknar flygförvaltningen till 1 500 000 kr.

Oförutsedda utgifter m. m.

Under senare år har som regel särskilda medel beräknats för att möta oförutsedda utgifter i samband med markförvärv. I de fall där expropriation måste tillgripas kan det inträffa att den fastställda expropriationsersättningen överstiger det vid anslagsberäkningen uppskattade värdet av expropriationsföremålet. Dessutom kan prisstegringar inträffa under den ofta ganska långa tid som förflyter innan förvärvet kan genomföras. Genom att särskilda medel anvisats för att möta oförutsedda utgifter har det i många fall blivit möjligt att undvika särskilda framställningar till riksdagen för att täcka sådana kostnadsökningar.

De för oförutsedda utgifter anvisade medlen har vidare utnyttjats för att bestrida kostnader för smärre kompletteringar av fastighetsbeståndet eller för förvärv av mindre områden som kompensation för områden som måste avstås till städer eller andra tätorter för bostadsbebyggelse eller andra ändamål. Denna anordning har visat sig mycket värdefull. Bland annat har det varit möjligt att genomföra önskvärda mindre markförvärv vid tillfällena, då ett snabbt beslut kunnat medföra ekonomiskt fördelaktiga inköp, t. ex. då en fastighet utbjudits till försäljning genom mäklare eller på auktion.

Fortifikationsförvaltningen (skr. ¹⁵/₈ 1961) hemställer, att även för nästa budgetår medel för att möta oförutsedda utgifter av här angivet slag beräknas under anslagen till markförvärv.

Ämbetsverket föreslår vidare (skr. ⁷/₂ 1962) efter samråd med chefen för armén att särskilda medel beräknas för att då tillfälle yppar sig inköpa salubjudna fastigheter i närheten av vissa arméförbands övningsfält. Ämbetsverket pekar på att behov föreligger att utvidga övningsfälten icke minst beträffande vissa pansar- och pansarinfanteriregementen, till följd av det år 1958 fattade beslutet att utöka pansarvapnet och genom att bandvagnar tillkommit såsom transportmedel för pansarinfanteriet. På vissa av de platser där en utökning av krigsmaktens övningsfält är erforderlig utbjudes ibland till försäljning fastigheter, som genom beskaffenhet och läge väl lämpar sig som komplettering av övningsmarken. De medel som står till fortifikationsförvaltningens förfogande för genomförande av smärre markförvärv är icke tillräckliga för alla dylika förvärv. Det är emellertid angeläget, att sådana tillfällen till helt frivilliga förvärv icke försittes, enär genom dylika förvärv fördelar uppkommer såväl ur ekonomisk som — och detta är inte minst viktigt — ur social synpunkt. Fortifikationsförvaltningen anser därför att ett belopp av 1,5 miljon kronor bör avses för genomförande av frivilliga markförvärv i anslutning till andra övningsfält, främst de, som utnyttjas av pansar- och pansarinfanteriregementena.

Fortifikationsförvaltningen hänvisar i sin sistnämnda skrivelse till att de medel som anvisats för utvidgning av Prästtomta skjutfält icke helt

förbrukas för avsett ändamål. För genomförande av skjutfältsutvidgningen har (prop. 1959:115, 1960:73 och 1961:97) för budgetåren 1959/62 anvisats tillhoppa (3 500 000 + 6 100 000 + 4 600 000 =) 14 200 000 kr. I skrivelse den 9 februari 1962 har den genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 december 1959 tillsatta *skjutfältsdelegationen* anmält, att av anvisade medel ett belopp av 3,2 miljoner kronor icke behöver tagas i anspråk för genomförande av skjutfältsutvidgningen. Enligt delegationen beror detta delvis på att viss för utvidgningen erforderlig mark kunnat anskaffas genom byte med kronomark.

Föredraganden

För markförvärv för övningsfält m. m. beräknar jag för budgetåret 1962/63 ett medelsbehov av 11,2 miljoner kronor. Av dessa medel avses 4,5 miljoner kronor för anordnande av övnings- och skjutfält i Älvdalen. Beloppet motsvarar vad som i propositionen 1961:123 beräknats för detta ändamål. För utvidgning av Hallands regementes skjutfält vid Nyårsåsen erfordras 420 000 kr. Vidare erfordras 3 miljoner kronor för utvidgning av Skånska luftvärnskårens kasern- och övningsområde. Utvidgningen behövs bland annat med hänsyn till att luftvärnsrobotutbildning förlägges till luftvärnskåren. Dessutom bör beräknas 2 280 000 kr. för oförutsedda utgifter och för markförvärv m. m. enligt fortifikationsförvaltningens förslag den 7 februari 1962. Slutligen avses 1 000 000 kr. för markförvärv för flygfältsarbeten. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma hur dessa medel skall disponeras.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår att ett belopp av 3,2 miljoner kronor av medel som beräknats för utvidgning av Prästtomta skjutfält icke behöver tagas i anspråk för avsett ändamål. Detta belopp bör borträknas vid anslagsberäkningen för nästa budgetår. Under anslagsrubriken Markförvärv för övningsfält m. m. bör i enlighet härmed för budgetåret 1962/63 anvisas sammanlagt (11,2—3,2=) 8 miljoner kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

Befästningars delfond

[2] **Vissa markförvärv för befästningar.** Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (bil. 6, punkt 217) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för befästningar för budgetåret 1962/63 beräkna ett investeringsanslag av 1 500 000 kr. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar

Fortifikationsförvaltningen föreslår (skr. ^{15/8} 1961), att 1 300 000 kr. anvisas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar. I anslutning härtill anför ämbetsverket bland annat följande.

För nästa budgetår behöver mark förvärvas med äganderätt för ett 20-tal anläggningar. För en del av dessa anläggningar är platsen ännu icke bestämd. Bland annat till följd härav kan i vissa fall storleken av de olika områdena endast ungefärligt beräknas. De erforderliga områdena är emellertid i flertalet fall av förhållandevis liten omfattning och arealen beräknas som regel icke överstiga 30 hektar. I vissa fall måste emellertid även större arealer förvärvas. Vidare är det ibland nödvändigt att taga i anspråk mark med förhållandevis högt värde per arealenhet. Det sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande ändamål har för nästa budgetår beräknats till 1 300 000 kr.

Oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar

Såsom förut anförts (s. 7) hemställer *fortifikationsförvaltningen*, att under anslaget beräknas medel även för oförutsedda utgifter för markförvärv.

Föredraganden

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 500 000 kr. Anslaget bör utnyttjas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen skall disponeras för olika objekt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Hanström